

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы, педагогика илимдеринин доктору(кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча Д.13.18.573 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын изденүүчү Жакипов Адилбек Жолдошовичтин “Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу жолдору жана шарттары” аттуу темадагы 13.00.04-дене маданиятынын, спорттук машыктыруунун, ден соолукту чыңдоонун жана адаптивдик дене тарбиянын теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган диссертациялык иши боюнча

КОРУТУНДУСУ

Курамында: төрага, педагогика илимдеринин доктору, профессор Каниметов Ж.К жана мүчөлөрү педагогика илимдеринин кандидаты, профессор Джанузаков К.Ч. педагогика илимдеринин кандидаты, профессор Иманалиев Т.Т болгон диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы изденүүчү Жакипов А.Ж тарабынан 13.00.04- дене маданиятынын, спорттук машыктыруунун, ден соолукту чыңдоонун жана адаптивдик дене тарбиянын теориясы жана методикасы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн берилген “Кыргыз эл оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу жолдору жана шарттары” деген темадагы диссертацияны карап чыгып төмөндөгүдөй чечимге келди

1.Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши. Жакипов Адилет Жолдошовичтин “Кыргыз эл кыргыз эл кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу жолдору жана шарттары” деген темадагы кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Диссертациянын максаты: Дене тарбия сабактарында кыргыз эл кыймылдуу оюндарын кеңири пайдаланууну көздөгөн максаттуу дене тарбиянын негизинде “Ден соолук” комплексинин талаптарын ийгиликтүү аткаруу үчүн айыл мектептериндеги 4-6 класстардын (10-13жаштагы) окуучулардын дене тарбиясы жагынан даярдыктардын дэңгээлин жогорулатуу.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1.Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын жалпы билим берүү мектептеринин орто класстарынын окуучуларынын дене тарбия программасына киргизүү жана ушунун негизинде окуучуларды “Ден соолук” комплексин тапшырууга даярдоо максатында аларды тандап алуу жана системалаштыруу.

2. Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын колдонуу менен орто класстарында дене тарбия боюнча сабактардын методикасынын жалпы негиздерин жана ордун аныктоо.

3. Жогоруда көрсөтүлгөн класстардын окуучуларын дене тарбиялык жактан ар тараптуу даярдоодо кыргыз эл кыймылдуу оюндарын пайдалануунун натыйжалуулугун ачып берүү

Диссертациянын изилдөө объектиси: Жалпы билим берүү мектептериндеги 10-13 жаштагы окуучулар менен дене тарбияны өткөрүү процесси.

Изилдөөнүн предмети: жалпы билим берүү мектептеринде 10-13 жаштагы окуучулар менен дене тарбия сабактарында кыргыз эл кыймылдуу оюндарын колдонуу жолдору жана шарттары.

Изилдөөнүн методдору катары төмөнкү методдор колдонулган: адабий булактарды изилдөө, педагогикалык байкоо жүргүзүү, анкеталык сурамжылоо, тестирлөө (контролдук сыноолорду өткөрүү), антропометриялык ченөөлөр, педагогикалык эксперимент, математикалык статистикалык метод.

Бул 13.00.04- дене маданиятынын, спорттук машыктыруунун, ден соолукту чыңдоонун жана адаптивдик дене тарбиянын теориясы жана методикасы адистиги боюнча изилдөөнүн талаптарына туура келет.

2.Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Өсүп келе жаткан муунду дене бой жактан даярдоо ар дайым мамлекеттин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн негизги милдеттеринин бири болуп келген. Жалпы билим берүүчү мектептердин окуучуларынын дене тарбиясы жөнүндө дайыма кам көрүү, окутуу – тарбиялоо процессинин натыйжалуулугун жогорулатууга, материалдык- техникалык жабдыланышын чыңдоого, педагогикалык кадрлардын квалификациялык өсүү системасын өркүндөтүүгө багытталган бир катар сунуштар ыраатуу чечимдерде, токтомдордо жана иштерде даана чагылдырылат. Булардын баардыгы Кыргыз Республикасынын көп кырдуу маданий деңгээлин калыптандырууга (өзгөчө региондордун) жана өркүндөтүүгө багытталып, анын дене тарбиясы сыяктуу бөлүгүн дагы өзүндө камтыган улуттук саясаттын жаңылануусу менен органикалык биримдикте жүзөгө ашырылат.

Белгилүү болгондой, педагогика илими жана дене тарбия практикасы эчактан бери эле кыргыз элдик оюндарынын бай мурастарын окутуу-тарбиялоонун процессинде кеңири пайдалануу жолуна түшкөн. Бирок ушул күнгө чейин ал өзүнүн толук кандуу илимий негизделишин ээ боло элек. Баарынан да республикалык “Ден Соолук” комплексинин талаптарын аткарууга даярдоого көмөктөшүү максатында элдик кыймылдуу оюндарын, көнүгүүлөрүн колдонууга арналган системага салынбаган, фрагменталдык тигил же бул илимий изилдөөлөр жетишердүү өнүгүп жатат.

Кыргыз Республикасында өсүп келе жаткан жаш муундун дене тарбиясынын милдеттерин ийгиликтүү чечүүдө жана аны “Ден Соолук” комплексинин талаптарын аткарууга даярдоо элдик кыймылдуу оюндарын, ошондой эле демилгелөө сабактары катарында колдонууну караштырып, өсүп келе жаткан муунду калыптандыруу системасынын ар түрдүү бөлүктөрү (звенолору) үчүн дене тарбиясы боюнча окуу программасын өркүндөтүүгө жана практикага киргизүүгө мүмкүндүк берет. Албетте, мындай иштин жүрүшүндө этнопедагогикалык, географиялык, климаттык жана демографиялык өзгөчөлүктөр эске алынышы керек. Ушуну менен катар, дене тарбия ишинин материалдык-техникалык жабдылышы, анын методикалык камсыздалышы, башкаруунун азыркы учурдагы системасы жана көптөгөн башка жактар азырынча оптималдуу эмес болуп жаткандыгын көңүлдөн чыгарбоо керек.

Көрсөтүлгөн шарттар абдан маанилүү. Аны менен катар, элдик оюндарын кенири жана негиздүү колдонуу аркылуу, өзгөчө айыл мектептеринин окуучуларын “Ден соолук” комплексинин талаптарын тапшырууга даярдоого тажрыйбалык жактан негизделген изилдөөбүздү өз убагында колго алынган жана актуалдуу деп эсептейбиз

3.ДИССЕРТАЦИЯНЫН ИЛИМИЙ ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ

Иште дене тарбиянын теориясы, жана методикасы, спорттук машыгуу, ден соолукту чындоо жана адаптивдүү дене тарбия адистиги боюнча маанилүү төмөндөгүдөй жаңы илимий негизделген жыйынтыктар келтирилген:

1-жыйынтык. Изденүүчү тарабынан биринчи жолу жалпы билим берүүчү мектептердин орто класстардын окуучулары менен кыргыз эл кыймылдуу оюндарынын жана дене тарбия сабактарындагы анын ролун жана ордун эске алуу менен атайын талдоо жана системалаштыруу ишке ашырылып анын негизинде кыргыз эл кыймылдуу оюндарын колдонуунун мүнөздүү эрежелери аныкталган (1.2,1.3, 3.4.бөлүмчүлөр)

2-жыйынтык. Автор тарабынан атайын уюштурулган педагогикалык тажрыйбанын материалында дене тарбия боюнча мектептин окуу программасынын бөлүмдөрүн өздөштүрүүгө карата дене тарбиянын аталган каражаттарынын (кыргыз эл кыймылдуу оюндарынын) реалдуу таасири белгиленип “Ден соолук” комплексинин талаптарын аткарууга окуучулардын ийгиликтүү даярдануусу үчүн объективдүү өбөлгөлөрдү түзөөрү аныкталган (1.1,3.4.4 бөлүмчөлөр)

3-жыйынтык. Иште кыргыз эл кыймылдуу оюндарын 10-13 жаштагы окуучулардын дене тарбиясында салттуу даярдоо каражаттары менен айкалыштыра кенири колдонуу ушул окуучулардын окутуу жана тарбиялоо процессин бир кыйла жогорулатууга жана бир түргө келтирүүгө мүмкүндүк берээри ачылып берилген (3.1,3.2,3.3,3.4.2,3.4.4 бөлүмчөлөрү)

4.ДИССЕРТАЦИЯДА ЧЫГАРЫЛГАН АР БИР ЖЫЙЫНТЫК ЖАНА ИЗДЕНҮҮНҮН КОРТУНДУСУНУН НЕГИЗДЕЛҮҮЛҮГҮ ЖАНА ИШЕНИМДҮҮЛҮГҮНҮН ДЕНГЭЭЛИ.

Диссертацияда алынган жыйынтыктар илимий жактан терең талдоонун негизинде келип чыккан. Узак мөөнөттөн жана максаттуу изилдөөдөн кийин алар илимий жактан негизделген жана ишенимдүү натыйжаларды берген, ошондой эле дене тарбиянын ар кандай көйгөйлөрүнө арналып өткөрүлгөн илимий практикалык конференцияларда апробацияланган. Алар айыл мектептериндеги орто класстагы окуучулардын дене тарбиясын жогорулатууга мүмкүндүк берип, “Ден соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын тапшырууга натыйжалуу даярданууга шарт түзөт.

Ошондуктан изилдөөчү тарабынан алынган илимий натыйжалар өздөрүнүн негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү жагынан илимдин аталган багыты үчүн олуттуу мааниге ээ.

1-жыйынтык. Негиздүү жана ишенимдүү анткени, кыргыз эл кыймылдуу оюндарынын жалпы билим берүү мектептеринин орто класстарынын окуучуларынын дене тарбия сабактарындагы ролун жана ордун тактоо, системалаштыруу менен негизделген. Ишенимдүү, себеби алар изилдөөнүн атайын методдорун колдонуу менен тийиштүү ата мекендик, чет өлкө авторлорунун илимий маалыматтарын, жоболорун терең анализдөөнүн жыйынтыгынан алынган.

2-жыйынтык. Негиздүү жана ишенимдүү. Изденүүчү тарабынан уюштурулган педагогикалык тажрыйбасында дене тарбия боюнча мектептин окуу программасынын бөлүмдөрүнүн өздөштүрүүдө кыргыз эл кыймылдуу оюндарынын таасири терең изилденип, анализделген жана ошондой эле алар “Ден соолук” комплексинин талаптарын, нормаларын аткарууга өбөлгө болоору менен шартталган.

3-жыйынтык. Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын 10-13 жаштагы окуучулардын салттуу дене тарбия каражаттары менен айкалаштырып колдонуу окуу процессин бир кыйла жогорулатары тургандыгы менен негизделген.

Ишенимдүү, анткени изилдөөчү тарабынан илимий маалыматтарды чогултууда изилдөөнүн түрдүү методдору колдонулду.

5.ДИССЕРТАЦИЯДА ЧЫГАРЫЛГАН АР БИР ИЛИМИЙ ЖЫЙЫНТЫКТЫН ЖАНА ИЗДЕНҮҮЧҮНҮН КОРТУНДУСУНУН ЖАҢЫЛЫГЫНЫН ДЕҢГЭЭЛИ.

1-жыйынтык. Кыргыз эл кыймылын оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу, негизинен, изилденип келген маселе. Бирок, бул изилдөөлөр 10-13 жаш курактагы окуучулар деп бөлүп жүргүзүлгөн эмес, ушундан улам жыйынтык жарым жартылай жаңы.

2-жыйынтык. Жаңы деп эсептелинет, себеби, дене тарбия боюнча мектептин окуу программасынын бөлүмдөрүн өздөштүрүүдө, “Ден соолук” комплексинин талаптарын, нормаларын аткарууда кыргыз эл кыймыл оюндарынын тийгизген таасири көрсөтүлгөн.

3-жыйынтык. Жаңы, себеби 10-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабагында салттуу дене тарбия каражаттары менен кошо кыргыз эл кыймылдуу оюндарын айкалаштырып колдонуу оң натыйжа берээрин жана мындай зарылчылык бар экени көрсөтүлгөн

6.ИЧКИ БИРИМДИГИН ЖАНА ТИЕШЕЛҮҮ АКТУАЛДУУ ПРОБЛЕМАНЫН, ТЕОРИЯЛЫК ЖАНА ПРИКЛАДДЫК МИЛДЕТТЕРДИН ЧЕЧИЛИШИНЕ АЛЫНГАН ЖЫЙЫНТЫКТАРДЫ БАГЫТЫН БААЛОО.

Жакыпов Адылбек Жолдошовичтин “Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу жолдору жана шарттары” аттуу кандидаттык диссертациясынын мазмуну жалпы билим берүүчү мектептерде, өзгөчө айыл ичинде “Ден соолук” комплексинин талаптарын жана нормаларын тапшыруунун натыйжалуулугун жогорулатуу маселелерин өзүнө камтыйт. Алынган

жыйынтыктарга бири-бири менен байланыштуу, практикалык такталган теориялык жоболордо калыпка салынган.

Диссертация аталган маселе боюнча ички биримдикке ээ болгон бир катар жаңы илимий жыйынтыктарды жана жоболорду камтып турат, бул, албетте, автордун педагогика илимине кошкон жеке салымы болуп эсептелет.

7. АЛЫНГАН ЖЫЙЫНТЫКТАРДЫН ПРАКТИКАЛЫК БААЛУУЛУГУ.

Жакипов Адилбек Жолдошовичтин диссертациялык ишинин негизги теориялык жоболорун жана жыйынтыктарын жалпы билим берүү мектептеринде дене тарбия сабагынын каражатарын, методдорун мындан аары изилдөөдө “Ден соолук” комплексин аткарууну өркүндөштүрүүдө колдонууга болот. Изилдөөнүн жыйынтыктары дене тарбия сабактарында кыргыз эл кыймылдуу оюндарын колдонуу боюнча теориялык билимдерди тереңдетет жана практикалык даярдыктарды арттырат. Диссертациянын материалдары анын теориялык тыянактары мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу мекемелеринде колдонулуп, дене тарбия сабагынын мазмундук чектерин кеңейтүүгө, билим берүү мектептеринин дене тарбия сабагы боюнча программалардын сапатын жакшыртууга салым кошот.

8. ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ ЖОБОЛОРУНУНУН, ЖЫЙЫНТЫКТАРЫНЫН ЖАНА НАТЫЙЖАЛАРЫНЫН ЖАРЫЯЛАНГАНДЫГЫН ТАСТЫКТОО.

Диссертациянын мазмуну автордун төмөндөгү эмгектеринде чагылдырылган. Авторефераттан:

1. Жакыпов, А.Ж. Научно-методическая литература и значения подвижных игр и физических упражнений в развитии школьников / А.Ж.Жакипов// Эл.агартуу.- Бишкек, 2010.-№.-С.53-56
2. Жакыпов, А.Ж. Влияние народных подвижных игр и физических упражнений на динамику физической подготовленности школьников 4-6 /классов /лет А.Ж.Жакипов// Эл.агартуу.-Бишкек, 2010.-№7-8.-С.21-31
3. Жакыпов А.Ж. влияние народных подвижных игр и физических упражнений на динамику физической подготовленности школьников 10-13/лет, А.Ж.Жакипов// Эл.агартуу.-Бишкек, 2010.-№.-С.48-52.
4. Жакаыпов, А.Ж. Отбор и систематизация кыргызских народных подвижных игр и физических упражнений для использования на уроках, физической культуры /А.Ж.Жакипов //“Вестник” физической культуры.-Алматы:ННПЦ ФК МОН, 2012.-№5.-С.26-31.
5. Жакыпов А.Ж. Сведения о народных подвижных играх и физических упражнениях как средства физического воспитания учащихся школы /А.Ж.Жакипов// Эл.агартуу.- Бишкек, 2013.-№.9-10.-С.56-59 бб.
6. Жакыпов ,А.Ж Место и значение республиканского физкультурного комплекса “Ден Соолук” в физическом воспитании школьников /А.Ж.Жакипов// Эл.агартуу.- Бишкек, 2013.-№11-12.-15-18 бб.

7.Жакыпов,А.Ж Кыргызские народные подвижные игры и физические упражнения – эффективные средства школьной физической культуры (на примере уроков в 5-6 классов) /А.Ж.Жакипов// “Вестник”.-КМЮА Бишкек, 2014.-№3.-108-109 бб.

8.Жакыпов А.Ж. Педагогические основы использования на уроках физической культуры и подготовки учащихся к сдаче нормативов республиканского комплекса “Ден Соолук” /А.Ж.Жакипов// Вестник АГУ им.Абая.Серия:№2.-С. 9-12

9.Жакыпов А.Ж. Исследование эффективности использования народных средств физического воспитания в системе подготовки к сдаче норм комплекса “Ден Соолук” (ГТО) /А.Ж.Жакипов// “Вестник” АГУ им.-Алматы, 2016.-№2.-С.21-24.

9.АВТОРЕФЕРАТТЫН ДИССЕРТАЦИЯНЫН МАЗМУНУНА ДАЛ КЕЛИШИ.
Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган изилдөөнүн максатына жана милдеттерине толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

10. ЖЕТЕКТӨӨЧҮ УЮМДУ, РАСМИЙ ОППОНЕНТТЕРДИ ДАЙЫНДОО ЖӨНҮНДӨ СУНУШТУН НЕГИЗДҮҮЛҮГҮ.

Эксперттик комиссия А.Ж.Жакиповдун кандидаттык диссертация боюнча жетектөөчү уюм катары _____

кафедрасын сунуштайт. Аталган кафедрада 13.00.04 адистигине тиешелүү белгилүү илимпоз педагогдор _____

_____ эмгектенишет

Биринчи расмий оппонент катары педагогика илимдеринин доктору, профессор Каниметов Жангороз Каниметовичти (адистиги 13.00.01) сунуштайт

Изилдөө проблемасына жакын төмөндөгүдөй эмгектери бар:

1.Основные направления демократизации образования в Кыргызской Республике.- Бишкек:КГПУ им.И.Арабаева,2004.-225с

2.Государственно-общественное управление образованием в Кыргызской Республике.-Бишкек:КНУ им.Ж.Баласагына, 2004.-107с

3.О молодёжи и молодёжной политике Кыргызской Республики.-Бишкек:КГПУ им.И.Арабаева, 1999.-93с

Экинчи расмий оппонент катары педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Саралаев Марат Кыдыкеевичти (адистиги 13.00.04) сунуштайт. Изилдөө проблемасына жакын төмөндөгүдөй эмгектери бар:

1. Саралаев М.К, Мотукеев Б.Дж. Дене тарбия жана спорт тарыхы. Окуу китеп.- Б.:1995ж.-294б.
2. Саралаев М.К, Букуев М.О Роль кыргызских традиционных игр и состязаний в воспитании молодёжи.-Бишкек,2015.208с.
3. Азизбаев С.С, Саралаев М.К. Көчмөн кыргыз элинин дене тарбиясы: тарыхы, өзгөчөлүктөрү жана заманбап мезгилиндеги абалы.-Бишкек:2018.-290б
4. Омурзаков Д.О, Саралаев М.К, Каныбаев Т.Дж Киргизские подвижные игры для детей и молодёжи. В книге: “Игры народов СССР”.-Москва: “Физкультура и Спорт”. 1985.С.210-217.

11. ДИСЕРТАЦИЯДА КЕЗДЕШКЕН КЕМЧИЛИКТЕР:

1. Теманын актуалдуулугу бир аз жетишсиз, ошондуктан күчөтүүнү талап кылат.
2. Изилдөөдө белгиленген жаш курак (10-13жаш) көрсөтүлгөн класска (4-6) дал келбей калган ушул себептен булар кайра карап чыгууну талап кылышат.
3. Изилдөөнүн милдеттерин кайра карап чыгып, күчөтүү керек.
4. 2018 жылы жаңы “Ден соолук” комплекси Кыргыз Республикасында киргизилген, ушул комплекс жөнүндө да маалымат катары айтып коюш керек деп сунуштайм.
5. Ден соолук комплексинин структурасы боюнча карап, тактоолорду кийириш керек.
6. Азыркы учурда иштеп жаткан дене тарбия окуу программасын (2004) карап. диссертациялык иштеги кетирилген каталарды оңдош керек (мазмуну боюнча).
7. Диссертациядагы корутундуларды коюлган милдеттерди тактагандан кийин кайрадан иштеп чыгуу керек.
8. Иштин темасында көрсөтүлгөн “Жолдор”, “Шарттар” иштин мазмунунда, кортундусунда, эч жеринде көрсөтүлгөн эмес.
9. Иште кээ бир орусча сөздөр которулбай калган.
10. “Ден соолук” комплексинин талаптары деп иште берилген, буга “нормалары” деген сөздү кошуу керек.

Изденүүчү А.Ж.Жакиповдун дене маданиятынын, спорттук машыктыруунун, ден соолукту чыңдоонун жана адаптивдик дене тарбиянын теориясы жана методикасы адистиги боюнча даярдаган “Кыргыз эл кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу жолдору жана шарттары” деген темадагы диссертациясынын жана авторефератынын кол жазмаларын карап чыгып И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргызстандын берүү академиясынын алдындагы Д.13.18.573 диссертациялык кеңешке берүүнү сунуштайм.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү, проф

Т.Иманалиев